

2 km-re ezzel egyesülő — *Riu-albu patak mentén 926 m magasságig szórványosan*¹ (*Katona László*).

Szamos melléki termőhelyét az irodalom röviden Melegszamos-nak jelöli. — Állítólag Melegszamos község alatt és környékén nem fordul elő; *Katona László* megjelölése szerint:

1. *Melegszamos községtől fölfelé haladva a folyó jobboldali — Pareu Izvoruluj n. — mellékpatakának torkolatától (470 m) egész Jósikafalváig (= Béles) 934 m.*

2. *A Béles völgyén Jósikafalvától a Pareu Móri torkolatáig (felsőhatár 955 m).*

Michalus Sándor é az érdem, hogy oly vármegyében és oly folyó vízgyűjtőjén fedezte fel ezt a növényt, melynek területéről eddig teljesen ismeretlen volt. *A Fehérkörös mellékén, Hunyadvármegyében* magam is láttam és szedtem virágzó ágát: *a Gajna déli lejtőin eredő Obersia-völgy jobbpartján, közvetlenül a patakparton* (520 m. 40° 21' k. h. Ferro, 46° 18' é. sz.). Igen kevés példánya nő itt és felfő, hogy a bükkösök folyamatban levő letarolásakor végleg kipusztul.

Az itt felsorolt lelőhelyekkel az Északkeleti Kárpátok területének S. Josikaea termőhelyei tizenkettőre, a biharhegységi tizenhatra emelkednek s így eddig összesen 28 lelőhelyét ismerjük; — folyómellékek szerint: a) Ung vízgyűjtője 4, b) Latorca vízgyűjtője 6, c) Nagycsík vízgyűjtője 2, összesen 12; d) Sebeskörös vízgyűjtője 7, e) Feketekörös vízgyűjtője 3, f) Fehérkörös vízgyűjtője 1, g) Aranyos vízgyűjtője 3, h) Szamos vízgyűjtője 2, összesen 16.

(A növ. szakosztály 1912. évi dec. hó 11-én tartott üléséből).

IRODALMI ISMERTETŐ.

Pantocsek József: A Fertő tó kovamoszat viránya. (Bacillariae lacus Peisonis). 4 táblán, 200 rajzzal. Pozsony, 1912.

Ez a vékony füzet a Fertő tó kovamoszatainak felsorolását tartalmazza, a szerzőnek 16 éves megfigyelései alapján. A szerzőnek világszerte ismeretes szakavatottsága, lelkiismeretes munkája, pontos megfigyelései, kitűnő rajzai ezt a kis művecskét botanikai irodalmunk legjobb művei közé emelik.

A munka leíró részében 133 fajt, 38 varietast és formát sorol fel, melyek 29 génuszba tartoznak. Ezek között van egy új génusz, (a *Carnegia* P a n t.,) 26 új faj és 16 új varietas. Ezeknek rövid diagnózisát latinul közli. Közli továbbá valamennyi felsorolt kovamoszatnak nagyságát, bordáinak és vonalainak számát 10 μ -ben, valamint majdnem mindenikének rajzát is.

A Bevezetésből megtudjuk, hogy a Fertő kovamoszataival leg-

¹ V. ö. Botan. Közlem. 1910. évf. 163. 1.

először Grunow foglalkozott, a ki összesen 47 fajt és varietast közölt a múlt század 60-as éveiben a bécsi Zool. bot. Ges. folyóiratában. A Schmid-féle „Atlas für Diatomaceenkunde“ öt fertői kovamoszatot ábrázol. Pantoesek csak azokat sorolja fel, a melyeket maga észlelt.

A szerző a felsorolt fajok legnagyobb részét elegyes vízben élő kovamoszatnak ismerte fel, a melyek arról tanuskodnak, hogy a Fertő medenczéje a pontusi vagy a szarmát tenger maradványa. Kovamoszatflóráját hasonlónak mondja az északamerikai Saltlak Utah és a németországi mannsfeldi tó kovamoszatflórájához. Hasonló továbbá ama fosszilis flórához, melyet a csehországi Franzensbad és Eger között elterülő diatomatelep magában rejt.

Igen érdekesek a Bevezetés ama sorai, a melyekben az érdemes szerző a Fertő tó tervezett lecsapolásával foglalkozik. Kémiai elemzések adataival kimutatja, hogy a tó vizének és talajának határozottan sós jellege van. Középeurópában a Fertő körül van a leggazdagabb halophyta flóra, a mit az a 64 halophyta virágos növény tanúsít, melyet itt gyűjtöttek. Hogy mekkora a talaj és a víz sótartalma, az különösen 1865-ben volt szembeszökően észrevehető. Ez időben napról-napra várták a tó teljes kiszáradását. A tó kiszáradt fenekét, ameddig csak a szem ellátott, kivirágzott só borította oly mennyiségben, hogy az egész vidék behavazott tájképhez hasonlított és a csalódást még fokozta, hogy az ember lába alatt sóréteg ropogott és a tócsák felszínén jégtablák módjára sótablák terültek el.

Pantoesek véleménye szerint a tó feneké, meg a tó körüli terület, ha arról a vizet el is távolítják, sohasem lesz mezőgazdaságilag hasznavehető terület, mert az szikes sivataggá alakulna át. Különben sem hiszi, hogy a tó magától kiszáradna. Kétkelkedik a mesterséges lecsapolás sikerében is, mert a Fertő medenczéje mélyebben fekszik a Duna medrénél. Ha pedig a lecsapolást mégis megkísérelnék, az már rendkívül költséges voltánál fogva is, a községeket nyomorúságba sodorná, ezenkívül katasztrófaszerű veszedelmet hozna a tó körüli mező-, kert- és szőlőgazdaságra is. Fejtegetését végül így fejezi be:

„És mert a tónak mesterséges kiszáritását már azon körülménynél fogva is lehetetlennek tartom, mert azt kétségtelenül fenék alatti vizek táplálják, a melyeket megszüntetni képtelenség, hangsúlyozom, hagyják abba a tónak esztelen, költséges lecsapolását, mint a gazdaságra nézve felette káros kísérletet és biztosítsuk a Fertő létét, mint Középeurópa egyetlen elegyes vízi medenczéjét sajátságos sós állat- és virány értékében, hazánk és a tudomány hasznára“.

„Minősítse a törvényhozás, ha kell, ezen páratlan sajátságos élettel bíró vízterületet védőterületnek, mely eszme, ha megvalósul, csak áldásossá válik úgy a tudományra, mint a gazdaságra nézve. Szolgáljon tehát továbbra is a tó az eredeti mocsári életnek, védjük ezt a tudomány érdekében és ne engedjük, hogy a Fertő tó páratlan eredeti jellegét — annak kiszáritásával — egy sivár, boldogtalan, szegyenletesen szegény szikes sivatag váltsa fel.“

A Fertő kovamoszatflóráját a Balatonéval összehasonlítva úgy

találtam, hogy a Fertő kovamoszatjai közül 69 (azaz 40⁰/₀) megvan a Balatonban is. Hogy a két nagy magyar tó kovamoszatflórájában feltűnőbb különbség is van, azt az az érdekes jelenség is bizonyítja, hogy a Balaton 14 Synedrāja közül egy sincs a Fertőben, a melynek azonban más 7 Synedra faja van.

Azok részére, a kik Pantocsek munkáját használni fogják, idejegyzem a következő helyreigazításokat: a 23. old. 10-ik sorában alulról 138 helyett 139; a 24. old. 5-ik sorában felülről *Iridis E.* helyett *firma K g.* és a 24. old. ugyanazon sorában pag. 64 helyett pag. 65 irandó. A szerzőnek a „Balatoni kovamoszatok“ cz. művében pedig a 69. oldalon a *Scolioleura balatonis* Pant. nevet cserél. Helyes neve Pantocsek legújabb megállapítása szerint: *Navicula Kozlowii* Mereschk. var. *elliptica* Mereschk.

A praeparátumokat a lipcei E. Thum mikroszkopiai praepparator készítette.

A gyűjtésben nagy sikerrel segédkezett Szabó József, a soproni ev. főgimnázium tanára. A szerzőt e munka megírására, a mint azt maga is bevallja, hátramaradottságunk serkentette. Hazánk természetrajzi viszonyainak kikutatásában valóban nagyon visszamaradtunk. Ezt sokan érezzük, de sajnos, csak kevés olyan lelkes, szorgalmas munkásunk van, mint Pantocsek József! *Moesz Gusztáv.*

(A növ. szakosztály 1913. febr. 12-én tartott üléséből.)

Janchen, E. „Die europäischen Gattungen der Farn- und Blütenpflanzen“. — II. Aufl. Leipzig und Wien, 1913. 60. old. A Pteridophyták, Gymnospermák és Angiospermák európai génuszainak névsorát tartalmazza, Wettstein rendszere szerinti sorrendben. — Ismeretes, hogy Janchen, nomenklaturai kérdésekkel régóta behatóan foglalkozik; dolgozatai a nemzetközi botanikai kongresszus munkálataihoz is sokban alapul szolgáltak. Így a szóban levő génusz-katalogus igen autentikus helyről ered és különösen a prioritás elve alapján érvényes nevek ismertetésében van a főjelentősége. Hogy a prioritás elve az egyedüli, a melynek alapján valamikor a botanikai nomenklaturában bizonyos megállapodást remélni lehet, azt felesleges volna bővebben kifejtenem. Annak daczára is kétségtelen azonban, hogy bizonyos megszokott nevek, mint pl. *Scolopendrium*, *Nymphaea*, *Epipactis*, *Alsine*, *Himantoglossum* stb. a melyek munkákban, herbáriumokban, botanikus kertekben stb. régtől fogva használatosak, nehezen és csak hosszú időn át tartó következetes munka alapján lesznek kiküszöbölhetők, vagy átváltoztathatók.

Janchen génusz-katalogusának másik, szintén igen fontos, sőt tudományos szempontokból sokkal fontosabb oldala a génuszok megállapítása, a miben ez a második kiadás sokkal aprólékosabb tagolást mutat, mint az első. Az első kiadásban ugyanis 32 Pteridophyta. 8 Gymnosperma 899 kétszikű és 260 egyszikű, vagyis összesen 1199 európai génusz van közölve. Ezzel szemben a második kiadásban 34

Pteridophyta, 9 Gymnosperma, 1005 kétszikű és 292 egyszikű, vagyis összesen 1340 európai génusz van közölve, tehát 241-el több, mint az előző kiadásban. A második kiadásnak nagy előnye az, hogy a tribusok szerinti elkülönítést is tartalmazza.

A génuszok körülhatárolása éppen úgy, mint maga a rendszer is sok tekintetben egyéni felfogás dolga és így természetes, hogy J a n c h e n génusz-katalogusa főleg nomenklaturai szempontokból jelentőségteljes, illetőleg a nomenklatura konvencionális természeténél fogva, ebből a szempontból bizvást számíthat a katalogus arra, hogy vezérfonalul és tájékoztatóul szolgáljon. — Ebből a szempontból a munka teljességéhez és használatához nagyban hozzájárulna az, ha a génusznevek után az évszám és az illető forrásmunka rövid czíme is közölve volna.

Tuzson J.

(A növ. szakosztály 1913. febr. 12-én tartott üléséből.)

APRÓ KÖZLEMÉNYEK.

m. g. A Magyar Nemzeti Múzeum növénytani osztálya egy régen érzett kívánságnak tett eleget, a mikor megindította a „*Flora Hungarica exsiccata*“ kiadását, melynek f. évi február havában jelent meg első centuriája. Az első száz növény jegyzékét l. a 24—28. oldalon. A mű céljáról és rendeltetéséről a mellékelt körlevél következő sorai tájékoztatnak: „Ezzel a művel nemcsak hazai növényeink ismeretét óhajtjuk terjeszteni, hanem a beérkező csereklüdemények révén a M. N. Múz. növénygyűjteményét is gazdagítani. Meg vagyunk arról győződve, hogy e művel a hazai kulturát szolgáljuk és jelentékeny mértékben járunk ahhoz, hogy a külföld a magyar flórát magyar forrásból ismerje meg! Célunkat annál sikeresebben érhetjük el, minél élénkebb támogatásban részesülünk a magyar szaktársak részéről. Kérjük ezért munkatársainkat, hogy egy-egy érdekesebb növényfajból 100—100 herbáriumi példányt gyűjtsenek vállalatunk részére“.

m. g. Egyéni eltérések fiziológiai reakcióban. P a á l Á. ily című tanulmányának első részét, a hőmérsékletéről és a geotropismusról M á g o c s y-Dietz S. mutatta be a Magy. Tud. Akadémia harmadik osztályának f. évi február hó 17-én tartott ülésén. A szerző vizsgálataiból kiderül, hogy a geotropikus reakcióidőben mutatkozó egyéni eltérések nagysága a hőmérséklet szerint változik. Legkisebbek az egyéni eltérések akkor, ha a reakció az optimális hőmérsékleten megy végbe, valamint akkor is, ha a növények a növekedés teljességében vannak. Valószínűnek tartja, hogy általában minden életműködésben, az egyéni eltérések, a legkedvezőbb külső körülmények közt, a legkisebbek.

m. g. Magyarország egy új behurczolt gyomja. D e g e n Á. és L e n g y e l G. Kispeszt mellett, a Cséry-telep személtlerakodó területén megtalálták az *Amarantus crispus*-t több példányban. Európában 1848-ban gyűjtötték először, azóta több helyen bukkant